

Recenzije.

O. D. Chwolson: Das Problem Wissenschaft und Religion. Versuch einer Lösung in neuer Richtung. Kommissionsverlag von Friedr. Vieweg & Sohn Akt. Ges. Braunschweig 1925. 8°, str. 37.

Vele, da je ispravno rečeno, da je tema: znanost i religija tako stara kao što je i znanost sama. Možda. No nipošto to nije ispravno, ako se misli na ono i onakovo značenje, što ga danas redovno imaju pred očima oni, koji o stvari govore. Oni danas traže izmirlni odnos između znanosti i religije, pretpostavljajući faktični njihov neprijateljski snošaj.

Medutim nije ni danas na mjestu apodiktička tvrdnja o neprijateljskom odnosu između znanosti i religije. Redovno su tvrdili neki ljudi od znanosti i to naročito pozitivnih prirodnih znanosti, da znanost pobija vjeru. Isticali su se osobito takovi, koji su ponekad imali i realnih zasluga za koju granu znanosti, ali o vjeri nijesu imali potrebnog znanja. Uz to znamo, da i s druge strane ima velik broj zastupnika svih znanstvenih struka, ne isključivši nipošto ni prirodnih znanosti, koji ne samo da za sebe lično nijesu nalazili nikakovog nesklada između svog znanstvenog rada i svoje (kršćanske) vjere, nego su šta više izrijeком isticali, da između objektivnih znanstvenih rezultata i religije nema nikakovog nepromostivog jaza.

I danas je tako. Dok stari i zaslužni Rejnke poziva pod konac svog života njemačku omladinu, da neustrašivo stoji uz barjak religije, ne plašeći se tobožnjih napadaja sa znanstvenog stajališta, dotle se susrećete na sve strane, pa i kod nas, s ljudima, koji misle, da nijesu ni »znanstvenjaci« ni »naučenjaci«, ako se grubo ne ogriješe o vjersko osvjeđenje svog naroda i ako suvereno ne pogrde religijske principe svoje vjere.

O. D. Chwolson je stari profesor fizike na petrogradskom sveučilištu. I on se upušta u to, da kaže nešto o toj staroj temi. Utvara si, da ide novim nekim putem i da će tom stazom navrnuti tijekom misli svih onih, koji prezirrom zabacuju svako raspravljanje ob ovoj stvari kao sterilno i bezizgledno ili opet kao suvišno, držeći vjeru s temelja oprečnom znanosti. Zato on, da se samo ne ogriješi o hipoteze »bespretpostavne« znanosti i da bude samo što jače i vanjskom formom vezan uz njihov znanstveni metod, ne će da u čitavom svom izvadanju upotrebi riječ »Bog«, jer to, veli, veže već neke predodbe i pomisli, koje znanost ne može da verificira. Zove ga zato das »ES«. Dušu zove das Etwas... Činjenica, da živ čovjek daje iz sebe i pojave koje nijesu tek kemičke i fizičke, naziva jedinom hipotezom koju moramo primiti.

Pa onda, koncipirajući religiju kao transcendentnu silu, koja može da zahvati u sudbinu čovjeka (str. 14.) slaže stari Chwolson svoje misli i nateže na ono, što je bez mnogog okolišanja mogao vrlo jednostavno izreći: da se znanost i religija ne moraju isključivati. Ne moraju se isključivati na onom putu, kako on to prikazuje svojim nevjernim kolegama. A mi možemo poći za jedan korak dalje, pa reći: da se ne isključuju ni na onom putu, na kojem kršćanska katolička znanost danas brani svoje

principe i svoju slobodu. Ne umišljena kakova religija, nego živa katolička religija, ne mora sa svojim principima nigdje da se sukobi s pozitivnim, objektivnim rezultatima moderne znanosti.

Za koga je pisana ova knjižica? Očito tek za pisca samoga. On je po svom uvjerenju na jedan čisto prirodno-znanstveni način, dao izražaja svojoj misli, da se vjera i znanost ne isključuju. A do tog mu je izgleda (str. 36.) jedino i bilo stalo. Jer da bi njegovi izvodi mogli imati kakovog jačeg utjecaja na one, koji drže, da se znanost i religija isključuju, — o tom, teško da će biti i pisac sam uvjeren.

Dr. A. Živković.

U. Talijski: Neobične pojave na kipu Gospe Presv. Srca Isusova u crkvi male braće u Dubrovniku. Dubrovnik 1926. Preštampano iz »Narodne Svijesti«, str. 68, 8°. — Prošle su se godine raširile po svim našim, naročito hrvatskim, krajevima vijesti o čudnim nekim pojavama na jednom kipu Bl. Dj. Marije u crkvi čč. otaca franjevacu u Dubrovniku. Pojave se sastojale u micanju očima i crtama lica Bl. Gospe.

O. Urban Talijski je tim povodom u ovoj brošuri iznio sve, što nas može zanimati: historijat kipa, svjedočanstva očevidaca, rezerviranost crkvene vlasti i njezin kritični stav u samoj stvari. Ali preč. je pisac upotrebio ovu priliku, da one, koji prate ovaj pojav, bilo sa simpatijom, bilo s negodovanjem, potakne na razmišljanje. Zato govori s mogućnosti odnosno nemogućnosti varke, o halucinaciji, iluziji i sugestiji, rješavajući prigovore, koji su već pali ili koji će još pasti na račun ovih pojava. A onda govori potanje o čudu i rješava poteškoće protiv čuda.

Kako je stvar zainteresovala naš svijet naročito u Dalmaciji, bit će svi O. Talijski vrlo zahvalni na ovim razmatranjima, koja dolaze u horu. Naročito je zorno njegovo razlaganje ob opstanku natprirodnih sila i o mogućnosti čuda. Dobar je i njegov odgovor na glavnu poteškoću protiv čuda (str. 58.).

Ne dijelim međutim mišljenja g. pisca o vrijednosti indukcije (str. 63.). Kad bi ona imala za se samo vjerojatnost, a ne izvjesnost, bili bi lišeni mogućnosti, da u izvjesnim stvarima dođemo do sigurnog, objektivnog suda. Vjerojatnost, pa makar i takova, »do koje moramo držati i ne smijemo je odbiti« (str. 60.), ne sili uma. A ako nema izvjesnosti, ono raspoloženje ljudske volje, sklonost ili nesklonost, postat će pogotovo jako u negativnom smjeru, te će čovjeka još više odbiti od pristanka uz natprirodnost pojava.

Dr. A. Ž.

Professor Dr. Ioannes Ledroit: Frühschein der Kultur. Bilder aus Vorgeschichte und Urzeit. Mit 73 Bildern. 8°, X + 258 SS. Freiburg i. Br. 1926., Herder & Co. Geb. in Leinwand M. 4. 80.

Kao što etnološka, tako i prehistorijska znanost stiže sve veću popularnost. U Njemačkoj zauzela je stalno mjesto u srednjim školama, obazirući se dakako gotovo isključivo na prehistorijske nalaze u domovini. Postaju dakle potrebni priručnici prehistorije, pisani za puk i za srednje škole. Takav eto priručnik hoće da pruži Ledroit. I tu je svrhu sigurno postigao. Tome su poslužile i pomogle nesamo slike, nego napose pučki